

Gada pārskata sagatavošana – ilgtermiņa ieguldījumi

Janvāra IFINANCES.LV numurā apskatījām ieņēmumu un izdevumu uzskaiti un atspoguļošanu gada pārskatā. Šoreiz pievērsīšos bilancei, konkrēti - ilgtermiņa ieguldījumiem. Kā iedala ilgtermiņa ieguldījumus? Kā tos novērtēt? Un ko atspoguļot gada pārskata pielikumā?

SILVIJA GULBE, SIA “Grant Thornton Rimess” partnere, zvērināta revidente

Lai pareizi uzrādītu aktīvus bilancē, vispirms ir jāsaprot, kas ir ilgtermiņa ieguldījumi un kas ir apgrozāmie līdzekļi. Ilgtermiņa ieguldījumu vispārīga definīcija ir atrodama Gada pārskatu likuma (GPL) 15.pantā: “Līdzekļi, kas paredzēti ilgai lietošanai vai ieguldīti ilglietojamā īpašumā, ir ilgtermiņa ieguldījumi. Citi līdzekļi ir apgrozāmie līdzekļi.”

Ir svarīgi jau sākotnēji pareizi noteikt ilgtermiņa ieguldījumu vērtību. Iegādes izmaksas aprēķina, pirkšanas cenai pieskaitot izdevumus, kas saistīti ar iegādāto objektu līdz brīdim, kad to nodod ekspluatācijā (jābūt dokumentam, kas to apliecina). Ja ilgtermiņa ieguldījuma vērtībā iekļauj aizņēmuma procentus, pielikumā sniedz ziņas par iekļauto procentu apmēru. Praksē nācies redzēt pārskatus,

kuros nav uzrādīta visa GPL prasītā informācija katram ilgtermiņa postenim (skat. GPL 16.pantu). Tāpat ne vienmēr pielikumā tiek uzrādīta informācija par ilgtermiņa ieguldījumu nolietojuma aprēķina metodi un likmēm, kā arī informācija par vērtības izmaiņām (pārvērtēšanu).

Nemateriālie ieguldījumi

Lai pareizi klasificētu nemateriālos ieguldījumus, jāzina to definīcija: nemateriālie ieguldījumi ir līdzekļi bez taustāmas formas, kurus paredzēts izmantot ražošanā, preču piegādē vai pakalpojumu sniegšanā, iznomāšanai vai administratīvām vajadzībām. Ja nemateriālu aktīvu paredzēts pārdot, to uzrāda krājumu sastāvā. Nemateriālie ieguldījumi var būt:

Attīstības izmaksas	Norāda tikai tās attīstības izmaksas, kas atbilst visiem šiem nosacījumiem: <ul style="list-style-type: none"> objektu ir paredzēts pabeigt; ir pieejami finansiālie un citi resursi, lai to paveiktu un izmantotu pašu vajadzībām vai pārdošanai; var novērtēt objekta izmaksu apmēru un aprēķināt nākotnē saņemamos ienākumus no tā izmantošanas vai pārdošanas. Pētniecības izmaksas nekaptalizē. Ja tās nevar nodalīt no attīstības izmaksām, visas izmaksas iekļauj peļņas vai zaudējumu aprēķinā periodā, kurā tās radušās.
Koncesijas, patenti, licences, preču zīmes un tamlīdzīgas tiesības	Par atlīdzību iegādātas tiesības, ko paredzēts izmantot ilgāk par 1 gadu.
Citi nemateriālie ieguldījumi	Uzrāda datorprogrammas un citus nemateriālus ieguldījumus.
Nemateriālā vērtība	Nemateriālā vērtība rodas, ja sabiedrība ir iegādājusies citu uzņēmumu, kurš tiek pilnībā iekļauts finanšu pārskatos, par lielāku vērtību, nekā ir noteikta tā aktīvu un saistību patiesā vērtība. Nemateriālā vērtība visbiežāk tiek uzrādīta konsolidētajā pārskatā.
Avansa maksājumi par nemateriālajiem ieguldījumiem	Avansa maksājumi par nemateriāliem aktīviem, kas atbilst ilgtermiņa ieguldījumu uzrādīšanas kritērijiem.

Ja nemateriālu aktīvu paredzēts pārdot, to uzrāda krājumu sastāvā

Pamatlīdzekļi

Pamatlīdzekļi ir kustamas vai nekustamas ķermeniskas lietas, ja tās atbilst visiem šādiem nosacījumiem (Ministru kabineta (MK) 21.06.2011. noteikumu Nr.488 "Gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi" (MK noteikumi Nr.488) 39.punkts):

- sabiedrība tās tur (kā īpašnieks vai nomnieks saskaņā ar finanšu nomu), lai izmantotu preču ražošanai, pakalpojumu sniegšanai, iznomāšanai (kustamas ķermeniskas lietas) vai administratīvā nolūkā (sabiedrības pārvaldes vai citām vajadzībām);
- sabiedrība paredz tās izmantot ilgāk nekā 1 gadu un sagaida, ka no to turēšanas tiks gūti saimnieciskie labumi;
- to lietderīgās lietošanas laiks ir ilgāks nekā 1 parastās darbības cikls;
- sabiedrība spēj noteikt to vērtību.

Zemes gabali, ēkas, būves un ilggadīgie stādījumi	Zemes gabali, ēkas un būves, kas atbilst pamatlīdzekļu uzskaites kritērijiem. Zemes gabalus un ēkas uzskaita atsevišķi, tāpēc svarīgi jau iegādes brīdī zināt zemes un ēku vērtības. Pielikumā norāda nekustamā īpašuma kadastrālo vērtību.
Ilgtermiņa ieguldījumi nomātajos pamatlīdzekļos	Uzrāda kapitalizētās remonta izmaksas, kas ir ieguldītas nomātajos pamatlīdzekļos (parasti nomātās telpās, kas nav sabiedrības pamatlīdzeklis). Sabiedrība pati nosaka termiņu, kurā remonta izmaksas pakāpeniski noraksta izdevumos. Noteiktais termiņš nevar būt garāks par nomas periodu.
Iekārtas un mašīnas	Ir pieņemts šeit uzrādīt tehnoloģiskās iekārtas un mašīnas. Transporta līdzekļus parasti uzrāda pie pārējiem pamatlīdzekļiem. Tā kā normatīvajos aktos nav noteikts, kādas iekārtas un mašīnas uzrādāmas atsevišķi, bieži loģistikas uzņēmumi smagās automašīnas arī uzrāda šajā bilances postenī, lai tās atdalītu no pārējiem pamatlīdzekļiem.
Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs	Saskaņā ar GPL ar arābu cipariem apzīmētos posteņus ir atļauts sadalīt sīkāk. Tātad, ja sabiedrībai ir dažādu veidu pamatlīdzekļi un tai ir svarīgi kādu būtisku grupu (piemēram, transporta līdzekļus) uzrādīt atsevišķi, var izveidot papildu posteņi. Pielikumā uzrāda finanšu nomā iegādāto pamatlīdzekļu atlikušo vērtību bilances datumā.
Pamatlīdzekļu izveidošana un nepabeigto celtniecības objektu izmaksas	Uzkrāj pamatlīdzekļu izveides izmaksas līdz to nodošanai ekspluatācijā. Te uzskaita arī ieguldījuma īpašumus to būvniecības vai renovācijas laikā. Sākotnēji šo posteņi novērtē iegādes (ražošanas) izmaksās tāpat kā pamatlīdzekļus. Ja kāda objekta vērtība ir samazinājusies un sagaidāms, ka tas būs ilgstoši, vērtības samazinājumu noraksta izmaksās.
Avansa maksājumi par pamatlīdzekļiem	Par pamatlīdzekļu iegādi veiktie avansa maksājumi. Šim postenim nepiemēro pamatlīdzekļu novērtēšanas noteikumus.

Ieguldījuma īpašumi

Zeme, ēkas un būves jāklasificē kā ieguldījuma īpašumi, ja tos iznomā vai tur ar nolūku pārdot nākotnē, kad būs atbilstošas cenas (ir paredzēts tos turēt ilgāk nekā 1 gadu). Ieguldījuma īpašumus var uzskaitīt tāpat kā pamatlīdzekļus (uzskaitīt iegādes vērtībā un rēķināt nolietojumu) vai arī patiesajā vērtībā. Ja ieguldījuma īpašumu uzskaita patiesajā vērtībā, katru gadu pieaicina sertificētu vērtētāju. GPL pieļauj to nedarīt, ja izpildās otrs nosacījums, proti, visiem objektiem ir regulārs tirgus. Praksē gan biežāk balstās uz vērtētāja darbu. Pielietojot patiesās vērtības metodi, nerēķina arī nolietojumu uzņēmumu ienākuma nodokļa vajadzībām.

Ja tiek izmantota patiesās vērtības metode, pielikumā uzrāda šādu informāciju (GPL 55.⁷pants): ieguldījumu apraksts, vērtēšanas metodes, nozīmīgākie aprēķinam izmantotie rādītāji (piemēram, kopējā iznomātā platība un 1 kvadrātmetra izcenojums), bilances vērtība gada sākumā, iegāde un atsavināšana pārskata gadā, vērtības izmaiņas un pārvietošana uz citu posteni gada laikā.

Ja ieguldījuma īpašumus uzskaita atbilstoši pamatlīdzekļu uzskaites metodei, pielikumā uzrāda informāciju, kā tas ir noteikts pamatlīdzekļiem.

Ja īpašumu pārtrauc lietot kā pamatlīdzekli un pārklasificē uz ieguldījuma īpašumiem, un turpina uzskaitīt patiesajā vērtībā, pirmo vērtības palielinājumu uzskaita pašu kapitāla postenī "Ilgtermiņa ieguldījumu pārvērtēšanas rezerve".

Ilgtermiņa finanšu ieguldījumi

Līdzdalība radniecīgo sabiedrību kapitālā	Te norāda ieguldījumu, kas dod virs 50% no balsstiesībām un kontroli pār sabiedrību. Ieguldījumu uzrāda iegādes vērtībā (cik daudz ir samaksāts par daļām) neatkarīgi no daļu nominālvērtības. Gada pārskata pielikumā uzrāda sabiedrības nosaukumu, ieguldījuma īpatsvaru kapitālā, ieguldījumu izmaiņas pārskata gadā, radniecīgās sabiedrības pašu kapitāla apmēru pārskata gada beigās. Pielikumā norāda, vai tiks sagatavots konsolidētais gada pārskats. Ja tas netiks darīts, norāda iemeslu.
Aizdevumi radniecīgajām sabiedrībām	Te norāda aizdevumus radniecīgām sabiedrībām, kas atmaksājami vēlāk nekā 1 gada laikā pēc bilances datuma. Ja nav noteikts atmaksas termiņš vai arī atmaksas ir kavētas, skatās, vai nav jāveic uzkrājumi šaubīgam debitoru parādam vai vērtības diskontēšana. Ja nav noteikti procenti par aizdoto līdzekļu izmantošanu, vadībai būtu jālemj par aizdevuma pamatsummas diskontēšanu. Pielikumā norāda aizdevuma atmaksas termiņu un noteiktos procentus.
Līdzdalība asociēto sabiedrību kapitālā	Ieguldījums, kas dod 20-50% no balsstiesībām. Gada pārskata pielikumā uzrāda sabiedrības nosaukumu, ieguldījuma īpatsvaru kapitālā, ieguldījumu izmaiņas pārskata gadā.
Aizdevumi asociētajām sabiedrībām	Posteni uzrāda un novērtē tāpat kā aizdevumus radniecīgām sabiedrībām.
Pārējie vērtspapīri un ieguldījumi	Uzrāda ilgtermiņa investīcijas parādzīmēs un vērtspapīros un novērtē to iegādes vērtībā.
Pārējie aizdevumi un citi ilgtermiņa debitori	Uzrāda pārējos ilgtermiņa aizdevumus un citus debitoru parādus, kas atmaksājami vēlāk nekā 1 gada laikā pēc bilances datuma. Lai tos klasificētu kā ilgtermiņa, ir jābūt noteiktam atmaksas datumam. Ja tas nav noteikts, pārvērtē debitora parāda vērtību atbilstoši tā atmaksas iespējām. Ja nav noteikti procenti par līdzekļu izmantošanu, pārskatā parāda pašreizējo vērtību, to diskontējot. Šajā postenī uzrāda arī operatīvās nomas pirmās iemaksas daļu, kas saskaņā ar grafiku tiks norakstīta laika periodā vēlāk nekā 12 mēnešus pēc pārskata perioda beigām.

Bioloģiskie aktīvi

Bioloģiskie aktīvi var būt gan ilgtermiņa ieguldījumu, gan apgrozāmo līdzekļu (krājumu) sastāvā.

Bioloģiskie aktīvi ir sabiedrības īpašumā esošie dzīvnieki un / vai augi, kurus sabiedrība tur, lai iegūtu lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un citus produktus pārdošanai vai papildu bioloģiskos aktīvus.

Bioloģiskos aktīvus novērtē pēc to pašizmaksas. GPL 55.⁵pants paredz arī iespēju novērtēt tos patiesajā vērtībā, no kuras atskaitītas pārdošanas izmaksas (piemēram, komisijas maksas, maksājumi preču biržām, ar norēķiniem saistītie nodokļi un nodevas), ja tiek ievērots 1 no šādiem nosacījumiem:

- bioloģisko aktīvu objektam ir aktīvs tirgus un pastāvīgi pieejamas tirgus cenas;
- bioloģisko aktīvu objektam iespējams ar citām atzītām metodēm noteikt ticamu patieso vērtību tā pašreizējā atrašanās vietā un stāvoklī.

Starptautiskie grāmatvedības standarti priekšroku dod bioloģisko aktīvu novērtēšanai patiesajā vērtībā un tikai kā alternatīvu metodi piedāvā to uzskaiti pašizmaksā. Novērtējot bioloģiskos aktīvus, ir jānovērtē katra konkrētā aktīva pašizmaksas atbilstība tā pārdošanas vērtībai un jāizvēlas piesardzīgākā vērtēšanas metode.

Ja bioloģiskie aktīvi tiek novērtēti patiesajā vērtībā, gada pārskata pielikumā sniedz informāciju, kā tas ir noteikts GPL 55.⁷pantā (skat. daļu "Ieguldījuma īpašumi").

Pašu akcijas un daļas	<p>Kapitālsabiedrībām savas daļas vai akcijas var būt gadījumos, kas ir paredzēti Komerclikumā (KL). KL paredz, ka savā īpašumā iegūtās daļas / akcijas ir jāatsvina 1 gada laikā no to iegūšanas (akciju sabiedrībām ir izņēmumi). Ja tas nav izdarīts, ir jālemj par pamatkapitāla samazināšanu.</p> <p>Pielikumā par savu akciju vai daļu kopumu (atsevišķi tām akcijām un daļām, kas iegūtas īpašumā, un tām, kas iegūtas kā ķīla) ir jāsniedz šādas ziņas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • akciju vai daļu skaits, nominālvērtības kopsomma un kopsommas īpatsvars pamatkapitālā; • pārskata gadā atpirkto vai pārdoto akciju vai daļu skaits, to nominālvērtība un īpatsvars procentos pamatkapitālā, atpirkšanas vai pārdošanas kopsomma; • iemesls sabiedrības savu akciju un daļu iegādei pārskata gadā.
Aizdevumi akcionāriem vai dalībniekiem un vadībai	<p>Aizdevumus novērtē to iegādes vērtībā, izvērtē to atmaksāšanas prognozes, procentus un vērtības samazināšanās gadījumā pārvērtē, veidojot uzkrājumus vai diskontējot.</p> <p>Pielikumā norāda vadībai izsniegto aizdevumu summas sadalījumā pa amatu grupām (padomes un valdes locekļi), minot procentu likmes, svarīgākos nosacījumus un atmaksājamās summas.</p>
Atliktā nodokļa aktīvi	<p>Uzrāda atliktā nodokļa neto rezultātu kopā par visām pagaidu atšķirībām. Lai bilancē atzītu aktīvu, ir jābūt pārliecībai, ka tas tiks atgūts nākamajos periodos. Kopš normatīvajos aktos nav ierobežots zaudējumu segšanas periods, atliktā nodokļa aktīvs arvien biežāk tiek uzrādīts bilancē.</p>

Ilgtermiņa ieguldījumu pārvērtēšana un tās uzrādīšana pārskatā

Bieži sabiedrības vadība nepievērš pietiekamu uzmanību ilgtermiņa ieguldījumu vērtības atbilstībai to patiesajai vērtībai. Ieguldījumu pārvērtēšanas nepieciešamība ir noteikta GPL 28. un 29.pantā. Kā veikt un uzrādīt pamatlīdzekļu pārvērtēšanu, ir izklāstīts MK noteikumu Nr.488 sadaļā 5.1.3. "Pamatlīdzekļu uzskaitē un novērtēšana pēc sākotnējās vērtības noteikšanas".

Svarīgi atcerēties, ka pārvērtē visu kategoriju vai grupu, pie kuras pieder pamatlīdzeklis, to veic pietiekoši regulāri (ja vērtība nemainās būtiski, pārvērtēšanu veic reizi 3-5 gados) un nekustamā īpašuma vērtību nosaka sertificēts vērtētājs (MK noteikumu Nr.488 60.punkts).

Pielikumā par katru pārvērtēto bilances aktīva posteni norāda pārvērtēšanas pamatojumu un novērtējuma starpību. Aprakstot pārvērtēšanas pamatojumu, pielikumā norāda, kas ir veicis vērtēšanu, kāda metode ir pielietota.

GPL paredz arī finanšu ieguldījumu vērtības samazināšanu. GPL 28.pantā ir teikts, ka ilgtermiņa finanšu ieguldījumiem var piemērot vērtības samazināšanu. Likums nenosaka pārvērtēšanu kā obligātu, tomēr praksē revidenti iesaka rūpīgi izvērtēt ieguldījumus citu sabiedrību kapitālā un, ja ir redzams, ka atdeve no ieguldījuma nesegs ieguldījuma apmēru, pieņemt lēmumu par vērtības samazināšanu.

Nākamajā numurā lasiet par apgrozāmajiem līdzekļiem, pašu kapitāla posteņiem un kreditoriem!

SIA "Auditorfirma
Inspekcija"

Mob. tālr. 29 444881
29 143733

Tālr. 67 888195
Fakss 67 888194
maris@auditorfirma.lv
www.auditorfirma.lv
www.hlbi.com
Rīga, Daudzeses 6-33, LV-1004

ZVĒRINĀTU REVIDENTU PAKALPOJUMI

- Uzņēmumu, iestāžu, pašvaldību gada pārskatu revīzijas
- Uzņēmumu, iestāžu, pašvaldību saimnieciski finansiālās darbības audits
- ES strukturālo fondu finanšu revīzijas
- Parādu kapitalizācijas vērtējumi ar LR UR eksperta atzinumu
- Konsultācijas grāmatvedības politikā un uzņēmumu iekšējās kontroles sistēmu izveidošanā